

તે 'વિચ્ચ વિચ્ચ' એવો ટૂંકો, પણ બુલંદ સિસોટી જેવો અવાજ કાઢે છે. સાવ ઝીણકાં દેખાતાં નાનકડાં પંખીનો આ અવાજ છે, એ જેણે પ્રથમ વાર સાંભળ્યો હોય એ કલ્પી ન શકે.

શક્કરખોરાની માદા નર

ક ર ત િ
રંગમાં સાવ જુદી અને સાદી છે. તમે નરને બરાબર ઓળખતા હો અને માદા કદી જોઈ ન હોય તો માદાને ઓળખી ન શકો. શક્કરખોરો કાળા રંગનો છે, જ્યારે માદા લીલાશ પડતા રાખોડી રંગની છે. નીચેના

શક્કરખોરો (Sunbird)

વ મે અત્યાર સુધીમાં જોયેલાં પંખીઓમાં સૌથી નાનું પંખી કયું? યાદ કરો જોઈએ. આપણાં સામાન્ય પંખીઓમાં સાવ નાનું પંખી વળી કયું હશે? નથી ખ્યાલ ને? લો, તો હું જ તમને જણાવી દઉં. એ પંખી છે શક્કરખોરો. એનું અંગ્રેજી નામ 'Sunbird' છે.

શક્કરખોરો ભમરાથી જરા મોટા કદનું અને ભમરા જેવું પંખી છે. એની ચાંચથી પૂંછડી સુધીની કુલ લંબાઈ માત્ર ચાર ઈંચ થાય. ઘરઆંગણે નાનાં ફૂલઝાડ હોય તો શક્કરખોરો અવશ્ય ત્યાં દેખાય છે. આ પંખી ખૂબ તરવરિયું છે. ફૂલોનો રસ ચૂસવો એ એનું મુખ્ય કાર્ય છે. એ ફૂલેફૂલે ભમે છે અને ક્યારેક તો ડાળીએ ટિંગાઈને ફૂલનો રસ પીવા માટે ઊંધા માથે લટકે છે. જેમ ફૂદાં મીણબત્તીની સામે ઝળુંબે, એમ ફૂલ સામે ઊડતું-ઊડતું તે ઝળુંબી રહે છે. તે ફૂલોના રસ ઉપરાંત ઝીણી જીવાત, ઈંચળો, કરોળિયા કે માખી પણ આરોગી લે છે. શક્કરખોરો જોડીમાં રહે છે. નર પંખીનો રંગ દૂરથી સાવ કાળો લાગે, પણ સૂર્યપ્રકાશમાં એના આખા અંગમાંથી ચળકતી જાંબલી ઝાંચ દેખાય છે. તેથી તે 'જાંબલી શક્કરખોરો' એવા નામે પણ ઓળખાય છે. પ્રજનનઋતુમાં નરનો જાંબલી રંગ વધારે તેજસ્વી બને છે. ચકલી કરતાંયે નાનું આ પંખી ધાતુ જેવા ચળકાટવાળા રંગના કારણે ખૂબ રૂપાળું લાગે છે. નર-પંખીની પાંખ નીચે ગુલાબી રંગનાં પીંછાં છે. એ પીંછાં બહાર કાઢે ત્યારે જાપાનીઝ પંખા જેવો આકાર બને છે.

શક્કરખોરો જોડીમાં રહે છે. નર પંખીનો રંગ દૂરથી સાવ કાળો લાગે, પણ સૂર્યપ્રકાશમાં એના આખા અંગમાંથી ચળકતી જાંબલી ઝાંચ દેખાય છે. તેથી તે 'જાંબલી શક્કરખોરો' એવા નામે પણ ઓળખાય છે

ભાગે ચળકતો પીળો રંગ છે. બંનેની ચાંચ એકસરખા આકારની, પાતળી, મજબૂત અને વળેલી છે. માદા સાવ સાદી હોવા છતાં રૂપાળી લાગે છે.

ફૂલોથી ભરપૂર ફૂલછોડ જેવા કે કરેણ, જાસૂદ, સરગવો, દાડમડી વગેરેમાં શક્કરખોરાની જોડી ફૂદાફૂદ કરતી જોઈ શકાય છે. પ્રજનનઋતુમાં નર ખુલ્લી ડાળીએ બેસીને ઉત્તેજનાભર્યું ગાય છે. એ વખતે તે પોતાની બગલમાં છુપાયેલ ગુલાબી રંગના પીંછાંનો નાનકડો પંખો પાંખો ઊંચી કરીને બહાર કાઢ્યા કરે છે.

માળો માદા જ બનાવે છે. શક્કરખોરાનો માળો તેના કુળ માટે લાક્ષણિક છે. માળો બનાવવા માટે ચીંથરાં, ઘાસ, તણખલાં અને કરોળિયાનાં જાળાનો ઉપયોગ થાય છે. માળાની બહારની બાજુએ પાતળી છાલ અને ઈંચળની ખાલ ચોંટાડવામાં આવે છે. માળાની બાજુમાં લંબગોળ કાણું હોય છે અને મકાનની બારીઓને હોય તેવું વાછટિયું પણ રાખવામાં આવે છે. માદા રાખોડી કે લીલાશપડતાં બેથી ત્રણ ઈંડાં મૂકે છે.

આ સિવાય આપણે ત્યાં પચરંગી શક્કરખોરો (Purple-rumped Sunbird) છે, જે ઉત્તર-પૂર્વથી દક્ષિણ ગુજરાતના ભાગમાં વસે છે. જ્યારે લાલપીઠ શક્કરખોરો Crimson-backed Sunbird; જે 'નાનો શક્કરખોરો' તરીકે પણ ઓળખાય છે, તે ડાંગના જંગલોમાં... તો ફૂલરાજ Vigor's Sunbird ડાંગ સહિત દક્ષિણ પૂર્વના થોડા ભાગમાં વસે છે.

ઉપરાંત રેર જોવા મળતી લોટન્સ શક્કરખોરો Loten's Sunbird અને રંગીન શક્કરખોરો Variabe Sunbird તેની બીજી જાતો છે. શક્કરખોરો આપણું સર્વવ્યાપક, નાનકડું, નાજુક પંખી છે. સાવ

પંખીલોક
★ પ્રવીણ સરચેયા

ભમરા જેવડાં આ પંખીની ઊડવાની લાક્ષણિકતા મન ભરીને જોયા જ કરીએ એવી મજાની છે. ક્યારેક નજરે ચડે તો જોજો, જરૂર.

ખુલ્યું પૃથ્વીના ઈતિહાસનું રહસ્ય!

બ ઘા જાણે છે કે 8,848 મીટર ઊંચો માઉન્ટ એવરેસ્ટ દુનિયાનો સૌથી ઊંચો શિખર છે, પરંતુ તે હંમેશાથી આવો નહોતો. માઉન્ટ એવરેસ્ટની સૌથી ઉપરની ખડકોમાં મળેલી તાજેતરની શોધે વિજ્ઞાન જગતમાં ખળભળાટ મચાવ્યો છે. અહીંથી 450 મિલિયન (45 કરોડ) વર્ષ જૂના દરિયાઈ જીવોના અવશેષો મળી આવ્યા છે. જેના પરથી સાબિત થયું છે કે, આ વિશાળ પર્વત ક્યારેક પ્રાચીન મહાસાગરનું તળિયું હતું. આ જીવાવશેષોમાં ક્લિનોઈડ્સ, ટ્રાઈલોબાઈડ્સ અને બ્રેકિયોપોડ્સ જેવા જીવોના નિશાન છે, જે માત્ર ગરમ અને

છીછરા સમુદ્રમાં જ જોવા મળે છે. સોશિયલ મીડિયા પર વાયરલ થયેલા આ અહેવાલોએ પૃથ્વીની રચના વિશેના અનેક રહસ્યો પરથી પડદો ઉઠાવ્યો છે. વૈજ્ઞાનિકોના મતે, એવરેસ્ટની ટોચ 'ક્વોમોલાંગમા લાઈમસ્ટોન' નામના કાંપવાળા ખડકોની બનેલી છે. આ ખડકો ઓર્ડોવેશિયન પિરિયડ (આશરે 48 કરોડ વર્ષ પહેલાં) ના છે. આ પુરાવા સૂચવે છે કે જે જગ્યા આજે દરિયાની સપાટીથી 29,000 ફૂટ ઊંચી છે, તે ક્યારેક ભારત અને એશિયા વચ્ચે ફેલાયેલા પ્રાચીન 'ટેથિસ મહાસાગર'નું પેટાળ હતી. આ રહસ્યનો જવાબ 'પ્લેટ ટેક્ટોનિક્સ'માં છુપાયેલો છે. આશરે 22.5 કરોડ વર્ષ પહેલાં, ભારતની ટેક્ટોનિક પ્લેટ ગોંડવાના સુપરકોન્ટિનેન્ટથી અલગ થઈને ઉત્તર તરફ આગળ વધી. જ્યારે આ પ્લેટ યુરેશિયન પ્લેટ (જેમાં રશિયા, ચીન સહિત ઘણાં દેશો છે.) સાથે ટકરાઈ, ત્યારે

આ પ્રચંડ ટક્કરને કારણે સમુદ્રના તળિયે રહેલી ખડકો ઉપરની તરફ ધકેલાઈ. આ પ્રક્રિયાને કારણે હિમાલય પર્વતમાળાની રચના થઈ. જે પછી જે એવરેસ્ટ ક્યારેક સમુદ્રની ઊંડાઈમાં હતું, તે આજે પૃથ્વીનું સૌથી ઊંચું બિંદુ બની ગયું છે. આ બંને વિશાળ પ્લેટોની ટક્કર હવે પણ ચાલુ છે. આ બંને પ્લેટો હવે પણ એકબીજાને ઘક્કો મારી રહી છે, જેના કારણે હિમાલય દર વર્ષે આશરે 5 થી 10 મિલીમીટર જેટલો ઊંચો થઈ રહ્યો છે. આ શોધની તસવીરો વાયરલ થતા લોકો તેને "પૃથ્વીનો સૌથી મોટો પ્લોટ દિવસ" કહી રહ્યા છે. નાસા (NASA) અને જીઓલોજિકલ સોસાયટી જેવી સંસ્થાઓએ પણ પુષ્ટિ કરી છે કે આ પ્લેટ ટેક્ટોનિક્સનું શ્રેષ્ઠ ઉદાહરણ છે. આ પથ્થરો પર દેખાતા દરિયાઈ શંખ અને જીવોની છાપ પૃથ્વીના ઈતિહાસનો પુરાવો છે.

